

БОЙОВИЙ ШЛЯХ ШИРОКІВСЬКО-ВОЛОДИМИРІВСЬКОГО ПАРТИЗАНСЬКОГО З'ЄДНАННЯ ІМЕНІ Г.М. СЕДНЕВА

Петрухін С.В., Шляхтич Р.П.

Криворізький педагогічний інститут
Криворізького національного університету

У статті на підставі архівних документів і спогадів сучасників було досліджено бойовий шлях Широківсько-Володимирівського партизанського з'єднання ім. Г. Седнева. Відтворено перебіг подій діяльності «седневців» на території Дніпропетровської та Миколаївської області.

Ключові слова: Широківський партизанський загін, Широківсько-Володимирівського партизанського з'єднання, Г. Седнев.

Постановка проблеми. Друга Світова війна і досі залишається найбільш трагічним спогадом людства за останні століття. Концтабори і гетто, спалені села і розбомблені міста, величезні людські втрати – все це стало обличчям тієї війни. І, мабуть, однією з найбільш постраждалих країн була УРСР. «Новий порядок» який запроваджували німці, мав забезпечити панування «арійської раси» над величезними територіями на схід від Карпат. Але місцеве населення по-різному віднеслось до такої перспективи. Стратегії виживання на окупованих територіях були різноманітними. Одні вибирали співпрацю з ворогом, а інші – відчайдушну і смертельну боротьбу з окупантами. Сьогодні, вітчизняною історіографією перекожливо спростована радянська теза про «всенародний опір нацистам на окупованій території». Але попри це, протягом 1942 і, особливо, 1943 років радянський партизанський рух на території України діяв, хоч і не в таких масштабах як це декларували радянські історики.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В сучасній українській історіографії проблема діяльності партизан та підпільників на території Дніпропетровської та Миколаївської областей представлена у працях Т. Воронової, М. Шитюка, Л. Бай та інших. У своїх роботах автори спираючись на величезний фактологічний матеріал, відтворюють діяльність Широківсько – Володимирівського партизанського з'єднання. Зокрема, наголошується на його бойовій та агітаційно-пропагандистській діяльності. Розглядаються також регіональні аспекти. Приміром, М. Шитюк висвітлює участь партизанів Миколаївщини в цьому з'єднанні, а Т. Воронова зосереджує свою увагу на Криворізьких та Широківських партизанах які діяли разом з Г. Седневим. Крім того, для написання статті нами були використані матеріали з обласного архіву СБУ Дніпропетровської області, а також спогади з Широківського історико-краєзнавчого музею.

Метою нашої статті буде дослідження бойового шляху Широківсько – Володимирівському партизанського з'єднання ім. Г. Седнева, яке діяло на території Дніпропетровської та Миколаївської областей.

Виклад основного матеріалу. Офіційною датою створення Широківсько – Володимирівського партизанського з'єднання вважається грудень 1942 року, але розрізнено партизанські загоны почали діяти у цій місцевості вже з вересня 1941 року. Так, за згодою обласного комітету КП(б)У і за рішенням Широківського райкому компартії (секретар Г. М. Потураєв) було вирішено залишити на окупованій території перевірені люди для організації антифашистської боротьби у ворожому тилу [3, с. 510-512]. Тому, з перших днів вересня 1941 року розпочалася підготовка по створенню пар-

тизанського загону під керівництвом вчителів Інгулецького професійно технічного училища № 7 Г. Седнева та Д. Ходіна [3, с. 512].

В результаті активного залучення місцевого населення до боротьби із окупантом в Широківському районі почало діяти одночасно декілька партизанських груп. Зокрема, в с. Широкому діяла молодіжна партизанська група агронома П. Погрібного, в Широківському завгоспі група зоотехніка А. Банкова, а в с. Миколаївці вела підпільну діяльність партизанська група під командуванням колгоспника артілі «Кривбуд» Є. Скірко [3, с. 510]. (Останній отримав досвід партизанської боротьби у роки громадянської війни. – Авт.). Всі ці групи, згодом, стали частиною з'єднання Г. Седнева.

Діяв загін у доволі складних умовах. З одного боку, ландшафт не дозволяв розгорнути повномасштабний партизанський рух. Адже для півдня Дніпропетровської області характерний рівнинний та безлісий степ. А з іншого боку в цьому районі була велика концентрація німецьких каральних структур. В архіві СБУ Дніпропетровської області зберігається цікавий документ, в якому вміщена дислокація каральних німецьких підрозділів на території Кривого Рогу. Так на 1 грудня 1942 року в місті були розквартировані: штаб та два ескадрони кінного поліцейського полку; 23-й латвійський поліцейський батальйон; 130-й поліцейський батальйон; 159-й козацький батальйон охорони; 1-й ескадрон поліції; 2-й кінний відділ поліції; 3-тя рота поліцейського батальйону забезпечення [1, л. 271-271 зв.]. Крім того, відомо, що каральні акції в місті та навколишніх районах здійснював і так званий «Калмицький кавалерійський корпус [11, с. 2]».

Отже, на перший погляд, діяти в таких умовах було неможливо. Але загону Г. Седнева вдавалось проводити вдалі акції навіть в такій ситуації. Це стало можливим завдяки вдало обраній тактиці партизанської боротьби. Вона складалась з трьох основних складових.

По-перше, партизани відмовилися від великих самостійних операцій. Вони діяли невеликими групами у ворожому тилу здебільшого вночі [4, с. 888].

По-друге, у загоні були запроваджені суворі норми конспірації. Зв'язок між різними частинами загону підтримувався через зв'язкових. Це необхідно було для того, щоб партизани однієї групи не знали партизан іншої і тим самим не могли видати повністю всю організацію німецькому командуванню [2, с. 4].

По-третє, партизани намагалися вербувати старост. Адже вони здебільшого були місцевими і їх легко можна було завербувати. Наприклад, староста колонії № 15 яка знаходилась у Херсонській області надавав допомогу седневцям повідомляючи їх про час і місце пересування німецьких колон з провіантом та награбованими речами [7].

Отже, добре сплановані дії партизанського з'єднання Г. Седнева сприяли збереженню антифашистського руху на території Дніпропетровської та Миколаївської областей. В свою чергу, це дало можливість проведення більшої кількості диверсій та актів саботажу, а також розширити агітаційно-пропагандистську роботу.

Відомо, що загін мав два радіоприймача, ротатор та дві друкарські машинки [6]. Це дозволило розмножувати та поширювати зведення Радінформбюро в яких лунав заклик до місцевих жителів боротися з окупантами та робити все для вигнання ворога [4, с. 887].

Завдяки успішній агітаційно-пропагандистській та диверсійній роботі партизанського з'єднання під керівництвом Г. Седнева до нього почали приєднуватися розрізнені групи підпільників. Так, протягом 1942 року до загону приєдналися група Будніка із с. Войкова та Олександрійська комсомольська група під командуванням Ф. Гориславца [6].

Проте, остаточно Широківсько-Володимирівське партизанське з'єднання сформувалося лише в грудні 1942 року. Загалом, до з'єднання входили 7 партизанських груп Широківського району, 2 групи Казанківського та 3 групи Володимирівського районів [4, с. 887]. Групу партизан із с. Казанки очолював офіцер Червоної армії Р. Кірсанов. Також до складу з'єднання увійшла група О. Блінова яка діяла в с. Новолазарівка Казанківського району Миколаївської області [10, с. 3]. Загальна чисельність, партизанського з'єднання у 1942 р. досягла 129 осіб [3, с. 510].

Таким чином, включивши в сферу своєї антифашистської боротьби території Широківського, Апостолівського, Криворізького, Казанського, Володимирівського та інших районів, Дніпропетровської, Миколаївської і Кіровоградської області партизани змогли завдати значних втрат німецькій армії в цих регіонах [6].

Досить вдалою була диверсійна та терористична діяльність партизан. Відомо, що партизани під командуванням Г. Седнева (1941 – 1943 рр.) знищили близько 429 німецько-фашистських загарбників і поліцаїв та 40 автомашин, висадивши в повітря 2 залізничних мости і в тому числі пустили під укіс 4 ешелони [4, с. 306].

У лютому 1943 року з'єднання Г. Седнева завдало дошкульних ударів німецьким гарнізонам, які дислокувалися в с. Миколаївці, Троїцькому та Сафоновому Широківського району Дніпропетровської області. В результаті раптових атак партизанами було знищено значну кількість німецьких солдатів [4, с. 888].

Разом із з'єднанням Г. Седнева діяла миколаївська партизанська група Є. Скірка. Вони багато зробили, для широківських партизанів постачаючи їх зброєю. Так, у квітні 1943 р., зухвалою атакою на німецькі склади озброєння, їм вдалося захопити озброєння, яке невдовзі було переправлено партизанам в с. Каміногірці Широківського району Дніпропетровської області. Характерно, що доставка зброї була замаскована під труну з покійником [4, с. 899].

А восени того ж року Г. Седневу вдалося встановити зв'язок із військовою частиною особливого призначення 3-го Українського фронту. З того часу, «седневці» почали безпосередньо узгоджувати бойові дії із потребами фронту [4, с. 306].

Завдяки встановленому зв'язку із «великою землею» Г. Седневу вдалося вчасно сповістити радянське командування про концентрацію значних сил ворожої техніки на станції Новий Буг. В результаті німецький фронт не отримав бажаного підкри-

плення, яке було знищене на Новобугівській станції радянською авіацією [8]. Партизанське з'єднання Г. Седнева здійснювало диверсії на пересильних німецьких пунктах які займалися відправленням громадян на каторжні роботи до Німеччини. Наприклад, у 1943 році партизани Широківсько-Володимирівського з'єднання Ф. Гориславець, Я. Опришко та І. Полторацький здійснили зухвалий напад на пересильний пункт в школі № 97, де було звільнено 100 осіб із німецької неволі [6].

У вересні 1943 року партизанський загін здійснив напад на с. Рахманівка Криворізького району. В результаті зав'язався бій в якому було знищено комендантську роту яка там базувалась з автомашинами та мотоциклами. Перевага була спочатку на боці партизанів, але коли з інших районів підійшло підкріплення «седневці» змушені були відступити [6].

Для знищення партизан німецьке командування із Кривого Рогу вислало каральну дивізію СС, яка негайно приступила до роботи. В наслідок дій СС було майже знищено Інгулецьку партизанську групу Б. Бродового та І. Басенко. Під час проведення німецької каральної операції загинули Шаповалов, Демид, Усик, також вся сім'я лікаря Жовтоного, який лікував партизан [6].

Врешті-решт після багатьох допитів есесівцям вдалося віднайти партизанський штаб Широківсько-Володимирівського партизанського з'єднання, який знаходився поблизу с. Сергіївна Березноватського району Миколаївської області. В цей час в штабі знаходився командир партизанів Г. Седнев. Становище «седневців» було критичне. Вони опинилися в оточенні і лише завдяки сміливим діям партизана Осика зуміли з нього вийти. Адже Осика зміг дійти до с. Ганівки і викликав на підмогу партизанський загін Ф. Гориславца.

Незважаючи на значні втрати в партизанському з'єднанні Г. Седнева вони не забарилися відповісти на цей німецький виклик. Партизани посилили терористичну та диверсійну роботу внаслідок чого було вбито більше 300 німецьких вояків, виведено з ладу декілька танків та знищено німецьку радіостанцію [6].

1 жовтня 1943 року в районі сіл Широке та Андріївна Широківського району Дніпропетровської області висадилася десантна група бійців Червоної армії під командуванням П. Дремлюги. Серед основних завдань, які ставилися перед десантною групою був збір розвідувальної інформації в Дніпропетровській області про важливі військові об'єкти, склади з боєприпасами, технікою, аеродроми, міні укріплення, графік руху німецької колони. Тобто, про все, що могло завадити радянським військам здійснити вдалий наступ на Криворізькому напрямі. Всі здобуті відомості вони мали негайно передавати в розвідувальний відділ фронту. Невдовзі десантники дісталися збірного пункту в с. Рахманівка, де безпосередню допомогу надали партизани з'єднання Г. Седнева [3, с. 510-511].

Після цього, партизани та розвідники П. Дремлюги провели декілька вдалих спільних бойових операцій. Наприклад, 24-25 жовтня 1943 р. група партизанів в кількості 26 осіб під командуванням Г. Седнева та 6 парашутистів П. Дремлюги здійснили напад на німецький гарнізон у Рахманівці. Внаслідок дводенного бою було знищено 75 гітлерівців та 5 автомашин. У якості трофеїв після бою партизанам дістались: 2 – автомашини, 2 кулемети, 4 гвинтівки та багато боєприпасів. Але перемогу відсвяткувати «седневцям» так і не вдалося, незабаром проти партизанів знову розпочалася каральна акція. Підпільникам довелося відступити до

Рахманівських каменоломень де героїчно загинув П. Дремлюга [4, с. 888].

Останній бій Широківсько-Володимирівського партизанського з'єднання відбувся 10 грудня 1943 року у районі зруйнованого с. Григорівки, Николаївської області. В цьому селі у погребах згорілих будинків вони облаштували собі тимчасове житло [9, с. 8].

Проте, їх загін був висліджений та негайно оточений гестапівцями. В результаті 4-ох годинного нерівного бою партизани Ф. Бойко, М. Богатов, Ходін та тяжко поранений командир Г. Седнев потрапили до рук гестапо [6]. Командира жорстоко катували (різали шкіру кліщами, виколювали очі та відрізували вуха). Після чого, Г. Седнева було страчено, а його тіло, обмотавши колючим дротом кинули в річку Весунь біля села Володимирівка Казанківського району Николаївської області [5, с. 445].

Після смерті Г. Седнева широківський партизанське з'єднання очолив Ткачук, який знову зібрав

вцілілі групи в єдиний загін і разом з наступаючими радянськими військами приймав участь у вигнанні німців з с. Николаївки, Радевичів, Косовки, Зернососовоу Широківського району Дніпропетровської області [6].

Висновки. Широківсько-Володимирівське партизанське з'єднання ім. Г. Седнева майже з першого дня окупації боролось з фашистською навалюю. Вони самостійно розробили план дій по боротьбі з німецькою армією в степовій зоні. Зокрема, воюючи лише вночі невеликими групами, партизани ніколи не вступали в бій з переважаючими силами ворога та не проводили самостійні великі операції без підтримки Червоної армії. В свою чергу, добре сплановані дії партизанського з'єднання давали змогу проводити диверсійні акції в тилу німецьких військ. В результаті німці втрачали живу силу та техніку. Таким чином це з'єднання відіграло свою роль у боротьбі проти німецьких окупантів.

Список літератури:

1. Архів Служби безпеки України у Дніпропетровській області, ф. 75, спр. 130, т. 1.
2. Воронова Т. Герой Криворізького опору / Т. Воронова. – // Червоний гірник. – 22 квітня 2004. – № 63 – 63. – С. 4.
3. Бай Л. А. Широківщина: Нариси з історії краю / Л. А. Бай – Кривий Ріг : Діоніс. – 2013. – 600 с.
4. Історія міст і сіл Української РСР. Дніпропетровська область. – К.: Головна редакція УРЕ АН УРСР, 1969. – 959 с.
5. История городов и сел Украинской ССР: Николаевская область. – Ин-т истории АН УССР-К.: Глав.ред. Украинской Сов. Энциклопедии, 1981. – С. 445.
6. Спогади про Широківсько-Володимирівське партизанське з'єднання Г. М. Седнева. – Широківський народний історико-краєзнавчий музей.
7. Спогади Садиченка Микола Івановича ветерана партизанського загону під керівництвом Седнева. – Широківський народний історико-краєзнавчий музей.
8. Тюрин А. Партизанский отряд Седнева [Електронний ресурс] / Андрей Тюрин – Режим доступу до ресурсу: <http://www.rp.mk.ua/2013/04/partizanskiy-otryad-sedneva/>
9. Широківщина в роки війни 1941-1945 рр. / упорядник Л. А. Бай, В. О. Ганенко. – Кривий Ріг. – 2005. – 170 с.
10. Шитюк М. М. Партизанськими стежками: взаємодія партизанських загонів і підпільних груп півдня України з регулярними частинами Червоної Армії під час наступальних операцій з визволення окупованих територій у роки Великої Вітчизняної війни [Текст] / М. М. Шитюк, Є. Г. Горбуров // Рідне Прибужжя : газета Николаївської обласної ради. – 2010. – № 121 (2 листопада). – С. 3.
11. Ходінов В. Іменем народу / В. Ходінов // Червоний гірник. – 6 лютого 1968 р. – С. 2.

Петрухин С.В., Шляхтич Р.П.

Криворожский педагогический институт
Криворожского национального университета

БОЕВОЙ ПУТЬ ШИРОКИВСЬКО-ВЛАДИМИРСЬКОГО ПАРТИЗАНСЬКОГО СОЄДИНЕННЯ ІМЕНІ Г.М. СЕДНЕВА

Анотація

В статті на основі архівних документів та спогадів сучасників було досліджено бойовий шлях Широківсько-Владимирського партизанського з'єднання ім. Г. Седнева. Воспроизведен ход событий деятельности «седневцев» на территории Днепропетровской и Николаевской области.

Ключевые слова: Широковский партизанский отряд, Широковско-Владимирское партизанское з'єднання, Г. Седнев.

Petrukhin S.V., Shlyahych R.P.

Kryvyi Rih Pedagogical Institute
of Kryvyi Rih National University

BATTLE PATH SHYROKIVSKO-VOLODYMYRIVSKOGO PARTISAN CONNECTION TO THEM. G.M. SEDNEVA

Summary

In article on the basis of archival documents and memoirs of contemporaries was investigated battle path Shyrokovsko-Volodymyrivskogo partisan connection to them. G. M. Sedneva. Recreated the course of events activity «sednevtsi» on the territory of Dnipropetrovsk and Mykolayiv region.

Keywords: Shyrokovskyy partisan detachment, Shyrokovsko-Volodymyrivskogo partisan connection, G. Sednev.